Vegval langs ruta Askøy-Haugesund

Harald Gjøsæter

Sjølv om Seilmakeren Doublehanded aldri har hatt snuhamn i Haugesund før, er mykje av vegvala dei same som seglarane stod overfor dei seks første åra denne seglasen vart arrangert; til Stavanger i 2005-2007 og til Skudeneshavn i 2008 -2010. Her skal eg freista skildra leia mellom Askøy og Haugesund, og skriva litt om kva val seglarane må ta når dei søkjer raskaste rute under Seilmakeren Doublehanded i 2016.

Vatlestraumen eller Kobbeleia?

Frå starten i Hauglandsosen til ein er komen sør til Bjorøy er det ingen vegval å ta, bortsett frå det at kor ein legg seg i fjorden kan bety mykje for kor mykje med- eller motstraum ein opplever, men meir om det i ein annan artikkel.

Etter å ha passert under Sotrabrua og kjem sørover mot Bjorøy må ein velje Vatlestraumen aust av Bjorøy eller Kobbeleia mellom Bjorøy og Sotra. Og her kan det vera minuttar å henta for dei som gjer eit klokt val, for både straumen og vinden kan variera i styrke mellom desse to sunda. Særleg i vestanvind er det gjerne eit område med vindstille i Kobbeleia, men er det motstraum, så er det her han er svakast…

Over Raunefjorden og gjennom Lerøyosen vil båtane på nytt samlast, men så er det duka for det første store vegvalet; ut Korsfjorden til havs, gjennom Austevoll, eller Bjørnafjorden aust om Austevoll. Kortaste løpet går «rett fram» gjennom Austevoll. Men det kan vera mange gode grunnar for ikkje å velja dette.

Innom, gjennom, eller utom Austevoll?

Det austlegaste alternativet, Bjørnafjorden, har knapt nok vore valt av nokon i dei åra Seilmakeren Doublehanded har gått sørover. Denne fjorden er vid, har ofte god vind og er enkel å navigere, men den ekstra mila ein må segle her samanlikna med rutene gjennom Austevoll, om ein har tenkt seg

vidare søretter Nyleia, lar seg sjeldan forsvare. Eller kven veit? Om vinden er lagleg, så kanskje dette kunne vera noko å prøva ut for ein dristig skipper i 2016?

Gjennom Austevoll går det to løp med utgangspunkt i sundet mellom Stora Skorpo og Sandtorv. Dei går gjennom Hundvåkosen og under Austevollsbrua (28 m seglingshøgd) men skil lag på Møkstrafjorden. Her kan ein enten gå innom Grøningen og SØ gjennom Bekkjarviksundet under Bekkjarviksundbrua (27 m), eller halda fram i SV retning gjennom Stolmasundet med Stolmasundbrua (30 m). Har ein tenkt seg inn i Nyleia er desse løpa like lange. Har ein derimot tenkt seg vest om Bømlo på neste strekket, er løpet gjennom Stolmasundet noko kortare.

Men har ein først tenkt seg vestpå og til havs, så kan det vera smart å gå ut allereie i Korsfjorden. Då kan ein enten gå heilt ut til Marsteinen fyr før ein bryt av sørover, eller ein kan gå Bakkasundet (bru 20 m) innom Storakalsøy og så over Horgefjorden og til havs. Det er nokre meter å spara på dette, men nokre ekstra slag og litt luren vind i sunda kan fort gjera dette til eit dårlegare val.

Uansett kva veg ein vel til havs kan det vera gunstig å gå eit stykke vest om landet søretter og ein ikkje vil ha eit auga i kartet støtt, for nokre holmar og *skjer* ser ein stikka opp i området vest av Horgjo og Stolmen, andre grunner ligg og lurer under vassflata.

Nyleia-Stokksundet eller vestom Bømlo?

Dette har gjerne vore eit avgjerande vegval i tidlegare regattaer. Ikkje fordi det er store skilnader i avstandar, men fordi det valet ein gjer her må ein leva med i om lag 25 nautiske mil før desse løpa igjen møtes ved sørspissen av Bømlo, Bømlahuk. Og det kan vera stor skilnad på tilhøva austom og vestom Bømlo.

Medan Nyleia, Stokksundet og Bømlafjorden er relativt skjerma farvatn, går løpet vestanfor Bømlo over opne havet, sjølv om det også her er mulig å gå nær land og innom ein del holmar og øyar som skjermar litt om det er grov sjø. For dei minste båtane vil valet vera lett om det er mykje vind; då er det rikeleg med vind gjennom Stokksundet og lite trivelege tilhøve vestom. Dei store vil gjerne verdsetje den enklare seglasen over havet, med jamnare vind og betre plass, særleg om ein har gått til havs allereie mellom Sotra og Austevoll kan det vera naturleg å halda fram i den leia. Dei vil dra nytte av å sleppa unna med langt færre slag eller jibbar på denne ytre leia til Haugesund.

Inn i Stokksundet

Når ein kjem over Selbjørnsfjorden frå Austevoll og skal inn i Stokksundet er det mange mulige vegar å gå inn mellom Fitjarøyane. Ein kan gå hovudskipsleia (Nyleia) mellom Siglo og Eggøya som er det enklaste alternativet, og det kortaste om ein kjem gjennom Stolmasundet. Eller ein kan gå mellom Porsholmen og Håboholmen vel halvannan mil lenger aust. Kjem ein innanfrå Bekkjarviksundet eller Bjørnafjorden er dette eit godt alternativ. Også dette løpet er godt merkt med lanterner, for det er her

hurtigbåtane mellom Bergen og Sunnhordland går. Er ein retteleg uheldig så treff ein på ein av desse i 30 knops fart på det smalaste… Det heng to kraftliner med fri høgd 23 m over denne leia. Dette løpet går saman med Nyleia ved Langøya eit par mil lenger sør. Ein kan gå eit endå austlegare løp inn til Stokksundet; den såkalla Engesundsleia. Dette er den aller kortaste ruta om ein kjem ned Bekkjarviksundet eller Bjørnefjorden. Men Engesundet ber namnet sitt med rette; her er det både trangt og grunt. Det heng ei kraftline med 20 m seglingshøgd over sundet. Dette er ikkje staden å krysse seg fram, men på slør og lens kan det vera eit smart val. Endå finst det andre smotthol mellom Selbjørnsfjorden og Stokksundet om ein vil finna på noko originalt; det er berre å studera kartet nøye.

Når ein er vel gjennom Nyleia eller Engesundsleia og har passert enten vestom eller austom øya Ålforo opnar det 7-8 nautiske mil lange Stokksundet seg i SSØ retning. Her er det ofte god vind, som har lag å vri seg langs sundet enten frå nord eller sør. Men i kraftig vestanvind kjem det gjerne råser rasande ned over det høge Bømlalandet, noko som kan vera nokså utfordrande når ein seglar med lite folk på ripa. Leia er mellom ½ og 1 ½ nautiske mil brei, så her er god plass enten ein kryssar eller krysslensar. I sør snevrar Stokksundet seg inn til det smale Spissøysundet mellom Nautøy og Spissøy, der den 36 m høge Spissøybrua går over. Når ein er komen så langt ser ein sør til Moster 2 nautiske mil lenger sør, og vidare over den 1 ½ nautiske mil breie Bømlafjorden til Sveiolandet.

Bømlafjorden og Sletta

Når Moster er passert, ser ein ut til utløpet av Bømlafjorden ca 10 nautiske mil mot SV. Utanfor ligg Sletta, eit havstykke som strekkjer seg frå sørspissen av Bømlo sør til Haugesund. Ytst på sørsida der Bømlafjorden møter Sletta ligg Ryvarden fyr, og før ein passerer denne må ein framom Litle og Store Bloksen, der det tragiske forliset med hurtigbåten «Sleipner» skjedde den 29. november 1999, og 16 menneskje omkom. Det er no komen lys på begge desse grunnene. Sletta er svært sjeldan slett, så korleis havstykket har fått dette namnet er ei gåte; tvert om er det eit berykta område med grov og rotete sjø. Dette har både med svært varierande djupner og sterk straum å gjera. Særleg kan nordvesten gjera det nokså utriveleg å passera her. I «Den Norske Los» er dette eit av dei få stadene på denne kyststrekninga som er merkt med farlege bølger. Men skal ein til Haugesund er det ingen veg utanom, enten ein kjem frå vestsida av Bømlo eller ut Bømlafjorden. Men det er ikkje så lange strekket; frå Bømahuk er det ca 9 nautiske mil til Haugesund. Farvatnet nær land er reint og djupt når ein har passert Ryvarden, men lenger ute er det mange øyar og grunner. Om ein kjem innantil Bømlafjorden eller frå sundet mellom Espevær og Bømlahuk kan det difor vera smart å halda langs land søretter. Har ein derimot gått langt vest av Bømlo, er dette ein omveg, og ein får finna seg ein veg mellom holmar og grunner over Sletta. Når ein nærmar seg Haugesund frå denne ytre leia, er det ei godt merkt renne mot Karmsundet, med mange lateralmerker, lykter og jernstenger. Kjem ein langs landet søretter, er det enklare å gå sundet aust av Tonjer, som møter Karmsundet sør for Vibrandsøya. Målgangen for snuhamna vil verta lagt slik at ein

kan gå begge desse sunda inn mot mål. Frå mållina inn til Smedasundet der båtane skal liggja medan mannskapet kviler er det berre knapt ei nautisk mil.

Etter ei god kvil er det så berre å snu nasen nordover att og gjere vegvala i motsett rekkefølgje. Siste strekket frå Raunefjorden til Askøy har bydd på store utfordringar dei åra regattaen har gått denne vegen. Om vinden stilnar og straumen er i mot, er døra stengd. Då må ein venta til straumen snur før ein kjem til mål, noko som vil kunne slå svært urettvis ut i ein regatta der fartspotensialet til båtane er så ulikt. Etter alt å døma vil regattasjefen leggje målgang sør for der båtane eventuelt vil «møta veggen», eller i alle fall leggja opp til avkorting her om meteorologane melder spakning. Dette vil eventuelt gjera returen ca 10 nautiske mil kortare enn turen.

Kor langt er det?

Kor langt ein må segle er sjølvsagt avhengig av ver og vind, men måler ein kortaste avstand gjennom dei ulike leiene så visar det seg at kortaste vegen går gjennom Austevoll, vidare gjennom Stokksundet og Bømlafjorden. Denne vegen er det mellom 65 og 67 nautiske mil frå start til snu-mål. Det aller kortaste er gjennom Bekkjarviksundet og Engesundsleia inn til Stokksundet. Kortaste vegen «vestanfor alt» er ca 68 nautiske mil. Dette syner at det er ikkje avstandane som vil avgjera kva lei dei ulike båtane vil ta under Seilmakeren Doublehanded, men kor dei ulike mannskapa trur det vil vera gunstigast vind og straum under regattaen. Straumen er relativt føreseieleg, og den skal eg skriva meir om i ein annan artikkel. Men når deg gjeld vinden, får vi setja vår lit til meteorologane si evne til å spå den dagen regattaen startar.

Kva veg har seglarane valt før?

Løpet i Seilmakeren Doublehanded har gått mot sør fire gonger; dei to første åra til Stavanger og dei to neste til Skudeneshavn. Sporingsdata for desse første åra er til dels mangelfulle og dels vanskeleg tilgjengelege, men ut frå eigen erfaring synes det som om det har vore god spreiing på vegvala desse åra. Både Kobbeleia og Vatlestraumen har vore prøvd av mange, og kva som har svara seg har variert frå år til år. Gjennom eller utom Austevoll har det også vore delte meiningar om, og stundom har det eine, stundom det andre vore å føretrekkjar. Også valet mellom Stokksundet/Bømlafjorden og vest om Bømlo har det vore ulike meiningar om. Sjølv har eg prøvd begge delar, og har gått inn når eg burde gått ut og ut når eg burde gått inn… Det er kanskje særleg når det er lite vind at vegala har vore mest avgjerande, og straumen er alltid ein joker. Men meir om den seinare.

Uansett kva veg ein vel - Siggjo vil ein sjå det meste av tida. Foto: Harald Gjøsæter